

Walentyna Sobol, *Filip Orlik (1672–1742) i jego diariusz*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2021, 532 с.

Постаць Філіпа Орліка з'являється ключовою як для української гістарыяграфіі, так і для адлюстрування гісторыі польска-ўкраінскіх дыпламатычных і культурных дачыненняў. Пасля публікацыі артыкула Францішка Равіты-Гаўроньскага *Filip Orlik, nieuznany hetman kozacki* ў часопісе “Biblioteka Warszawska” (1899, t. III, s. 389–419) вывучэнне жыцця і творчасці Ф. Орліка ў польскіх даследаваннях пачалося толькі ў XXI стагоддзі, намаганнямі, прынамсі, Валянціны Собаль, аўтаркі манаграфіі, якая аналізуе ў дадзенай рэцэнзій: V. Sobol, *Multikulturowy dyskurs w ego-dokumentach Filipa Orlika herbu Nowina i Karola Chojeckiego herbu Lubicz* (“Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej” 2013, t. 6, s. 515–529); W. Sobol, *Piękno listów miłosnych staropolskich i staroukraińskich (Jana Sobieskiego i Filipa Orlika)*, “Epistolografia w dawnej Rzeczypospolitej” 2015, t. 6, s. 121–128; W. Sobol et al., *Dyskurs życia prywatnego w Dzienniku podróży Filipa Orlika (ujęcie komparatystyczne)* [w:] *Memuarystyka w dawnej Polsce*, Kraków 2016, s. 161–167 і інш.

Кніга *Filip Orlik (1672–1742) i jego diariusz* ўзнікла ў выніку шматгадовай даследчыцкай працы В. Собаль і ўяўляе сабою першае навуковае выданне рукапісу, арыгінальная версія якога налічвае больш за тры тысячы старонак і знаходзіцца ў Дыпламатычным архіве французскага міністэрства еўрапейскіх і знешніх спраў. Факт, што ў 2022 г. спаўняецца 350-я гадавіна з дня нараджэння (і 280-я гадавіна з дня смерці) Ф. Орліка, надае гэтай публікацыі выдавецтва Варшаўскага ўніверсітэта асаблівую вагу, пацвярджае гістарычную і сацыяльную значнасць Ф. Орліка ў гісторыі Польшчы і Украіны, а менавіта – на шляху ўкраінскай дзяржавы да волі і незалежнасці.

Аўтарка мае за сабой амаль 40 гадоў акадэмічнай працы ва Украіне і ў Польшчы; яна напісала 10 кніг і больш за 300 навуковых артыкулаў, прысвяціла сваю навуковую кар’еру вывучэнню літаратуры ўкраінскага Барока, а таксама сувязей між польскай і ўкраінскай літаратурамі, культурамі, супольнай гісторыі абедзвюх краін. В. Собаль развівае

гэтыя кірункі як у тэорыі (у сваіх артыкулах і манаграфіях), так і на практыцы (з 2013 г. кіруе лабараторыяй польска-ўкраінскіх літаратурных сувязяў на Кафедры ўкраіністыкі Варшаўскага ўніверсітэта, а таксама з'яўляецца кіраўніком дактаранцка-студэнцкага даследчага кола "Блакiтны карабель" у гэтай жа ўстанове). Апрача таго В. Собаль рэдагуе навуковы штогоднік "Studia Polsko-Ukraińskie", з 2014 г. з'яўляецца сябрам рэдакцыі часопіса "Dywosłowo", у 2000–2009 гг. уваходзіла ў склад рэдакцыйнай рады штогодніка "Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze". Сярод публікацый В. Собаль варты згадаць такія працы, як *Лімоніс Самійла Велічка як явище українського літературного бароко* (Видавництво "Вітчизна", Донецьк 1996, 336 с.); *До джерел – I. (Історія давньої української літератури IX–XVIII ст.)*. *Podręcznik do kształcenia literackiego i kulturowego z języka ukraińskiego dla klasy 1 liceum ogólnokształcącego* (Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna, 2005, 364 s.); *Pylyp Orlyk's Diary: problems of paleography, tekstology, translation, publishing*. *Діаріуш Орлика. Проблеми текстології, палеографії* (Мінськ 2013, 40 s.); *Українське бароко. Тексти і контексти. Praca monograficzna* (Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2015, 381 s.); *Oleksandr Koszyc i jego dziennik Z pieśnią przez świat* (Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2018, 394 s.) і іншыя.

У манаграфіі *Filip Orlik (1672–1742) i jego dziariusz* даследчыца апублікавала расчытаны ёю дзённік Ф. Орліка (напісаны скорэпісам) за 1725–1726 гг., упарадкавала і пракаментавала тэкст. Варты згадаць, што расчытаны і перакладзены на ўкраінскую мову дзённік гетмана чакае на публікацыю з 2014 г.

На пачатку манаграфіі змешчаны ўступ да дзённіка Ф. Орліка на польскай і англійскай мовах, у якім разглядаецца жыццёвы шлях дзеяча XVIII стагоддзя, гісторыя даследаванняў ягонага рукапісу, а таксама падаецца метадалогія працы аўтаркі над тэкстам. Далей можна азнаёміцца з самім дзённікам, які суправаджаюць грунтоўныя каментары. Аўтарка далучыла да друкаванага тэксту факсімiле тае часткі, якая была расчытаная; яно мае асаблівую палеаграфічную і гістарычную вартасць. Пасля тэксту Ф. Орліка змяшчаецца надзвычай важны дадатак, а менавіта – *Слоўнік найчасцей ужываных у тэксце лацінізмаў і слоў лацінскага паходжання*; даецца таксама індэкс скарачэнняў, якімі карыстаўся ў сваім дзённіку Ф. Орлік. Гэтыя элементы спрыяюць лепшаму разуменню лінгвістычных асаблівасцяў арыгінальнага тэксту. Пасля спісу выкарыстанай літаратуры і англамоўнай анатацыі, В. Собаль завяршае сваю працу індэксам уласных імёнаў і геаграфічных назваў, якія сустракаюцца ў выдадзеным фрагменце дзённіка, што спрашчае карыстанне гэтай кнігаю.

Дзённік Ф. Орліка надзвычай важны для гісторыкаў культуры і рэлігіі, якія знойдуць на яго старонках каштоўныя звесткі пра падзеі на тэрыторыі Украіны ў другой палове XVII – пачатку XVIII стагоддзя, а таксама пра Швецыю, Турэччыну і шматнацыянальную Рэч Паспалітую, пра дыялог культур і моў эпохі Барока, пра рэлігійныя праблемы розных канфесій і краін Еўропы. Этнографы і лінгвісты атрымаюць веды пра звычаі, традыцыі і асаблівасці гаворкі родных мясцінаў Ф. Орліка.

У манаграфіі няраз падкрэсліваецца патрэба выдання дзённіка Ф. Орліка цалкам, верагодна, у некалькіх тамах, што, бясспрэчна, дасць магчымасць лепш зразумець украінскага гетмана, адкрые доступ спецыялістам да ягоных разважанняў пра цэнтральную і ўсходнюю Еўропу эпохі Барока, асабліва датычна ўкраінска-польскага кантэксту. Як можна зразумець з артыкула В. Собаль *“Ab imo pectore”. До 350-річчя засновника української еміграції в Європі Пилипа Орлика (1672–1742) та 320-річчя похресника Мазепи, фельдмаршала Франції – Григора Орлика (1702–1759)*, апублікаванага ў 9-м нумары штогодніка *“Studia Polsko-Ukraińskie”* ў 2022 г., аўтарка ўжо цяпер займаецца расчытваннем дзённіка гетмана за 1730 г., дык маем надзею, што яе праца будзе гэтакай жа плённай, а таксама натхніць даследчыкаў беларускай гісторыі, мовы і літаратуры да падобнага трактавання рукапісаў і аўтараў старабеларускай – і нават навейшай – беларускай белетрыстыкі.

Angela Espinosa Ruiz
a.espinosa-ruiz@uw.edu.pl

Data przesłania recenzji: 18.09.2022
Data akceptacji recenzji: 03.10.2022